

ES fondi 2021.-2027. gadā: kas jauns? 2/12/21

Nenoliedzami, Covid-19 pandēmija ir izraisījusi ekonomikas lejupslīdi, tā ir spēcīgs trieciens ne tikai Eiropas un pasaules ekonomikai, bet arī katram uzņēmumam un tā darbiniekiem. Loģiski, ka ES fondu jaunais plānošanas periods, kas sākas globālās pandēmijas laikā, tiek veidots ar mērķi palīdzēt mazināt Covid-19 izraisītās negatīvās sekas arī tālākā nākotnē. Tādējādi jaunajā plānošanas periodā dalībvalstīm ir pieejami gan pazīstami fondi (piemēram, Kohēzijas politikas programmas), gan jaunas programmas. Katrā programmā lielākais uzsvars likts uz zaļākas un viedākas Eiropas mērķu sasniegšanu.

Kohēzijas politika

Kohēzijas politika ir ES galvenā investīciju politika, un tās mērķis ir veicināt pilsētattīstību un mazināt sociāli ekonomiskās atšķirības starp ES reģioniem. Kohēzijas politika aptver simtiem tūkstošu projektu visā Eiropā un saņem finansējumu no Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Kohēzijas fonda un Eiropas Sociālā fonda, kurš līdz ar jauno periodu tiek pārdēvēts par Eiropas Sociālo fondu plus, apvienojot vairākas ES sociālās atbalsta programmas.

Jaunajā periodā Kohēzijas politikai izvirzīti pieci mērķi:

- viedāka Eiropa;
- zaļāka Eiropa;
- labāk savienota Eiropa;
- sociālāka Eiropa;
- pilsoniem tuvāka Eiropa.

Šo mērķu ietvaros dalībvalstis plānos kohēzijas politiku nacionālā līmenī. Nemot vērā Covid-19 pandēmiju, kā arī ES un valsts iestāžu noslogotību, jaunā perioda fondu apgūšana aizkavēsies.¹ Saskaņā ar jaunākajiem datiem visi nepieciešamie normatīvie akti varētu stāties spēkā šā gada vasarā, savukārt fondu apguve varētu sākties šā gada beigās vai 2022. gada sākumā.

2021.-2027. gada ES fondu periods nes ne tikai jaunus izaicinājumus, bet arī jaunu regulējumu Kohēzijas politikas ieviešanai. Pašlaik Padomē tiek skatīta jaunā ES fondu perioda regula, kurā pirmo reizi vairāku ES fondu nosacījumi tiks apvienoti kopējā normatīvajā aktā. Regulējums tiek plānots uz pusi īsāks nekā iepriekšējais, lai atvieglotu administratīvo slogu gan iestādēm, gan finansējuma saņēmējiem un padarītu regulējumu saprotamāku. Tas uzskatāms par nozīmīgu soli ES fondu apgūšanā, jo sarežģīts un administratīvi noslogojošs regulējums vēsturiski ir bijis viens no iemesliem, kādēļ daudzi uzņēmumi atturējušies no dalības ES fondu projektu iesniegumu atlasēs.

Jaunais regulējums sola samazināt atbilstības kritēriju skaitu, izslēgt no prakses lielo projektu apstiprināšanu Eiropas Komisijā, atvieglot izdevumu aprēķināšanu, kā arī atvieglot prasības projektu revīzijām.²

Eiropas Atveseļošanas un noturības mehānisms (“ANM”)³

Lai novērstu Covid-19 pandēmijas radīto kaitējumu ekonomikai un sociālajai jomai, stimulētu Eiropas atgūšanos, kā arī aizsargātu un radītu darbavietas, Eiropas Komisija ierosinājusi ieviest vērienīgu Eiropas atveseļošanas plānu. Būtiska daļa no Eiropas atveseļošanas finansējuma tiks novirzīti ANM – jaunai Eiropas Komisijas centralizēti pārvaldītai budžeta programmai.

ANM mērķis ir atbalstīt reformas un investīcijas, īpaši saistībā ar pāreju uz zaļo un digitālo ekonomiku, kā arī mazināt Covid-19 krizes radīto sociālo un ekonomisko ietekmi. ANM finansējuma apguve paredzēta periodam līdz 2026. gada vidum. Latvijai garantētā ES finansējuma daļa pēc Finanšu ministrijas aplēsēm ir ap 1,65 miljardi eiro.⁴ Lai gan darbs pie ANM plāna joprojām turpinās, šā gada otrajā pusē varētu tikt uzsākta projektu atlase. Projektus varēs iesniegt uzņēmēji, pašvaldības un valsts organizācijas. Jāuzsver, ka ANM ir lieliska iespēja uzņēmējiem īstenot projektus, kas saistīti ar attīstību un tehnoloģiju inovāciju uz zaļāku domāšanu.

ANM ieviešana tiek organizēta sešos virzienos:

- Klimata pārmaiņas un ilgtspēja;
- Digitālā transformācija;
- Ekonomikas transformācija un produktivitātes reforma;
- Veselība;
- Nevienlīdzības mazināšana;
- Likuma vara.

Līdzīgi Kohēzijas politikai lielākā daļa finansējuma tiek novirzīta 1. un 2. virzienam.

Taisnīgas pārkārtošanas fonds ("TPF")⁵

TPF atbalsta ieguldījumus klimata pārmaiņu vissmagāk skarto teritoriju ekonomiskai diversifikācijai – reģioniem ar vislielāko oglekļa intensitāti un sociālajiem izaicinājumiem potenciālo darba vietu zaudējumu kontekstā. TPF īstenošanu plānots uzsākt šā gada maijā, un tas ir cieši saistīts ar ES Zaļo kursu. TPF mērķis citstarp ir sniegt palīdzību un atbalstu uzņēmumiem novirzīt savu uzņēmējdarbību videi draudzīgākā un ilgtspējīgākā virzienā, piemēram, pārtraukt enerģētiskās kūdras ieguvi un izmantošanu.

Secinājumi

Lai gan vēl ir ļoti daudz neatbildētu jautājumu par ES fondu jaunā perioda ieviešanu un finansējuma apgūšanu, perioda plānošana un normatīvo aktu izstrāde jau notiek. Tā kā kvalitatīva fondu projekta izstrāde ir laikietilpīgs process, uzņēmumiem jāseko līdzi jaunā perioda plānošanas procesam it īpaši šā gada otrajā pusē, jo tieši tad varētu stāties spēkā normatīvie akti un tikt uzsākta projektu atlase gan Kohēzijas politikas programmu ietvaros, gan ANM un TPF ietvaros.⁶

¹ Informatīvais ziņojums "Par Eiropas Reģionālās attīstības fonda, Eiropas Sociālā fonda plus un Kohēzijas fonda ieviešanu 2021.-2027.gadā Latvija"

² Apkopojums par visiem atvieglojumiem un atšķirībām no iepriekšējā perioda pieejams šeit

³ Recovery and Resilience Facility

⁴ Eiropas Atveselošanas un noturības mehānisms

⁵ Just Transition Fund

⁵ Detalizēta informācija pieejama šeit